

Palača kraj Zlatnih vrata u Splitu — Novootkriveni rad Jurja Dalmatinca ili njegove radionice

Istraživanje srednjovjekovnog sklopa kuća jugozapadno od Zlatnih vrata Dioklecijanove palače u Splitu u vezi s adaptacijom za Centar za kulturu Radničkog sveučilišta »Đuro Salaj« otkrilo nam je, među ostalim, jedan do sada nepoznati rad radionice majstora Jurja Dalmatinca. To smo otkriće, isto kao i atribuciju majstoru Jurju ili njegovoj radionici, ukratko opisali u elaboratu idejnog projekta uređenja zgrade.¹ Nalaz smo zatim spomenuli u dva informativna članka,² ali ga tek sada prvi put objelodanjujemo u stručnoj publikaciji.

Otkriće o kojemu je riječ nalazi se u sklopu kuća koje su s istočne strane omeđene Dioklecijanovom ulicom, sa sjeverne Bogumilskom ulicom, sa zapadne Poljanom braće Vranjana, a s južne strane susjednim stambenim kućama (sl.1)

Prije zahvata na rekonstrukciji taj je sklop predstavljao jedno od najzapuštenijih stambenih područja grada. Zato su 1957. g. iseljeni iz njega stanari kako bi se moglo započeti s adaptacijom za prostorijske Radničkog sveučilišta. Prije građevinskih radova istraženo je cijelo područje, pa su otkriveni mnogi ostaci različitih historijsko-umjetničkih epoha koji pridonose upoznavanju razvoja tog stambenog sklopa kao cjeline.

U antičkoj epohi na području tog sklopa nalazio se dio velike sjeverozapadne zgrade Dioklecijanove palače, od koje su ostali još poneki ostaci zidova i dio trijema ulica, kojemu se vrlo dobro sačuvao jedan od lukova tetrapilona.

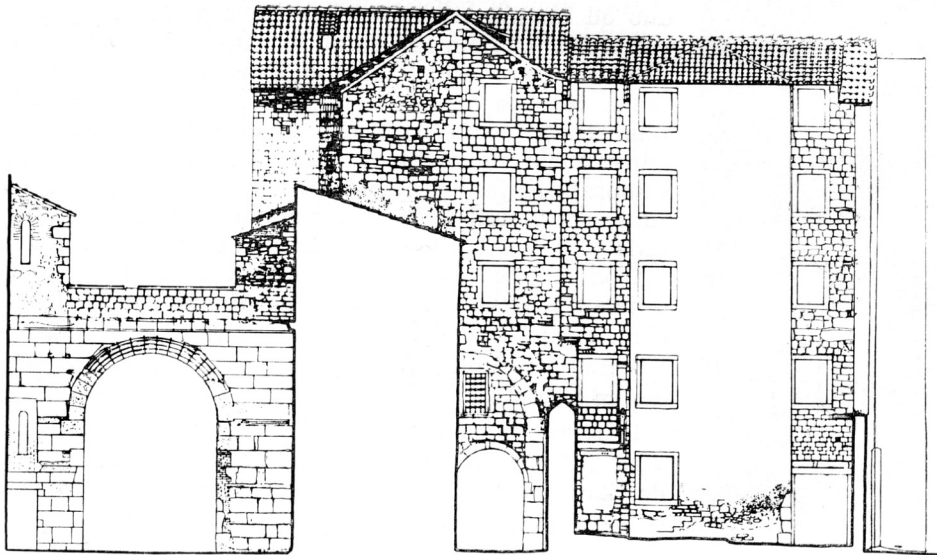
Istočno krilo sagrađeno je u zreloj romaničkoj dobi, kada je građevna linija zahvatila ne samo čitavo područje antičkog trijema ulice nego i dio same ulice (carda). Podignuta je tako uska trokatnica s visokim portalom u prizemlju i nadsvođenim prilazom prema Bogumilskoj ulici. Na prvom katu fasade nalaze se tri polukružno nadsvođena romanička otvora, a u drugom monumentalna romanička bifora, uokvirena stupićima i tro-

¹ Elaborat je izradio Odjel za povijest graditeljstva Urbanističkog biroa-Split i dostavio ga na odobrenje nadležnom Konzervatorskom zavodu za Dalmaciju. Pored nacrtu projekta u tekstu elaborata stoji na str. 4 pored ostalog i ovo: »Izvanredno raščlanjena kompozicija, oblici otvora, a naročito obrada kapitelu, koja je vrlo bliska kapitelima Arnirove kapele u Splitu, izrađene sredinom XV st. od Jurja Dalmatinca, navode nas da čitavu fasadu sa sigurnošću atribuiramo tom najvećem našem srednjovjekovnom graditelju, kiparu ili njegovoj radionici.«

Konzervatorski zavod za Dalmaciju odobrio je taj elaborat svojim brojem 404/1—59 i potpisom direktora dra C. Fiskovića.

² T. Marasović: »Historijski spomenici u suvremenoj upotrebi«, 15 dana, Zagreb, g. III, br. 14, 25. IV 1960, str. 14—66. — »Srednjovjekovna palača kraj Zlatnih vrata«, Slobodna Dalmacija, br. 5234, Split 10. XII 1961, str. 4.

Nakon našeg elaborata i spomenutih članaka pisao je nedavno o fasadi u Bogumilskoj ulici i C. Fisković: »Juraj Dalmatinac«, Mogućnosti, Split 1960, br. 3. Iako je svoj opis fasade bazirao na našem otkriću i rekonstrukciji, a svoju atribuciju ove zgrade Jurju Dalmatincu na našoj atribuciji, i to na temelju iste analogije s kapitelima Arnirove kapele (iznesene u spomenutom našem elaboratu — usp. bilj. 1), Fisković uopće nije spomenuo istraživačku ekipu (bilo kao kolektiv Odjela za povijest graditeljstva, bilo njegove pojedince) niti kao autore otkrića i rekonstrukcije, niti pak kao prve iznosioce atribucije Jurju Dalmatincu, odnosno njegovoj radionici. Fisković doduše spominje članak u »Slobodnoj Dalmaciji«, ali ne navodi uopće tko je njegov autor, iako je taj autor potpisan punim imenom i prezimenom.

Sl. 1. Zapadna fasada palače u Bogumilskoj ulici u Splitu prije početka radova 1958. g. (snimak D. Radovniković)

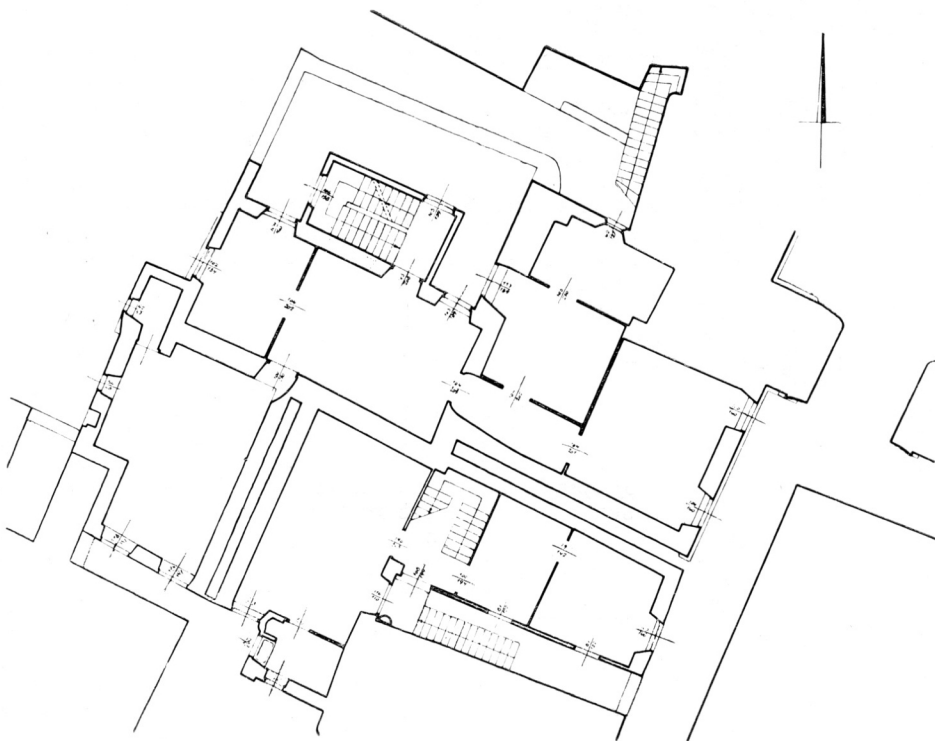
kutastim zabatom, koja se diže iznad ukrašenog vijenca.³ Romanički ostaci nalaze se i na južnoj fasadi (prozor prvog i drugog kata), na sjevernoj strani (svod nad prolazom i portal u presvođenom dijelu Bogumilske ulice) i u unutrašnjosti (svod ulazne prizemne prostorije), a romanički vijenac drugoga kata produžuje se i iznad unutarnjih vrata antičkog propugnaculuma, što dokazuje da je taj zid već u romaničko doba služio kao terasa.

³ C. Fisković, »Romaničke kuće u Splitu i Trogiru«, Starohrvatska prosvjeta«, III serija, sv. 2, Zagreb 1952, str. 165. opisao je ukratko tu fasadu. Prvi njezin snimak izradio je D. Radovniković, a objelodanjen je u članku T. Marasovića, »Razvoj stambene kuće u Splitu od ranog srednjeg vijeka do danas«, Zbornik DIT-a, Split 1958, str. 103.

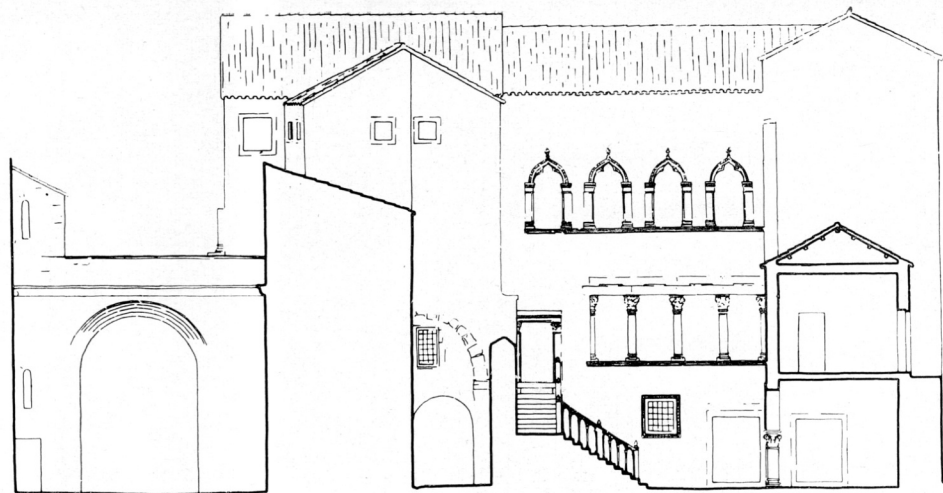
Tek jedna od kasnijih faza u razvitku ovog sklopa pripada epohi »kićene« gotike i nosi obilježja radionice njena najistaknutijeg predstavnika u Splitu i Dalmaciji općenito, pa ćemo se na toj fazi više zadržati.

Istraživanje

Prije naših istraživanja, odnosno prije početka adaptacije te zgrade za Radničko sveučilište, od kasnogotičke faze na ovom objektu bio je poznat portal ogradnog zida na sjevernoj strani (tab. 1). Uokviruju ga dovratnici s kapitelima na kojima je kovrčasto lišće i šiljata gotička luneta s grbom u sredini. Na dovratnicima, na donjoj strani nadvratnika i oko lunete nalazi se motiv zavijena užeta.

Sl. 2. Tlocrt prvog kata palače prije početka radova 1958. g. (snimak D. Radovniković)

Sl. 3. Zapadna fasada palače nakon obnove (projekt Jerko Marasović)

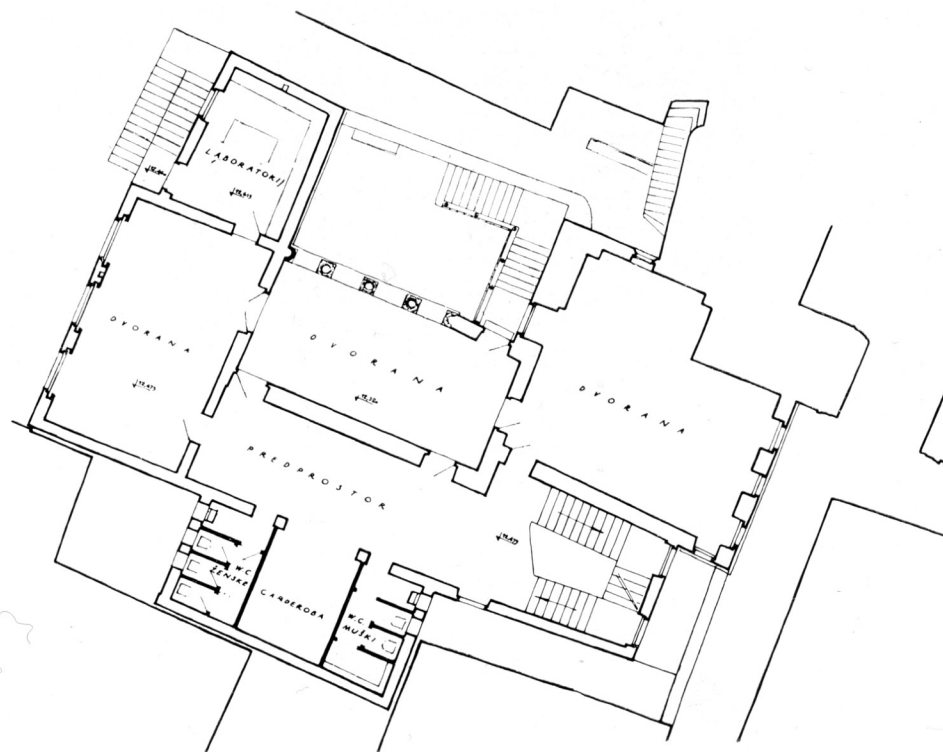
Na zapadnoj strani dvorišta bila su i ranije vidljiva dva luka prizemne lođe, koji se po sredini naslanjaju na stup s kapitelom s četiri ugaone volute i s grbom na prednjoj strani. Sam prostor lođe, međutim, nije postojao, jer je prošlog stoljeća bio porušen, tako da su navedeni lukovi i stup po sredini djelovali kao kulisa, a bili su zazidani radi zatvaranja dvorišta.

Sjeverna dvorišna fasada bila je u čitavoj visini prekrivena neuglednim dodatkom, u kojem se nalazilo dotrajalo stepenište (sl. 1, 2), tako da se ni s vanjske strane ni u unutrašnjosti — budući da su svi zidovi u novije doba bili prekriveni žbukom — nisu opazili znatniji ostaci prvobitne arhitekture. Izvan stubišta bio je u zidu u sjeverozapadnom uglu vidljiv samo ostatak vijenca prvoga kata, koji se nastavljao i na zapadnom zidu iznad prizemne lođe i dio kapitela s arhitravom, ali se

na te pojedinosti nitko ranije nije ni osvrtao. Isto tako nikakva pažnja nije se pridavala ni dovratniku i kapitelu uz istočnu stranu fasade, koji su važni za tumačenje prvobitnog izgleda i rekonstrukciju. U drugom katu bio je vidljiv manji dio fasadnog vijenca iste profilacije.

Istraživanje je započelo upravo na toj sjevernoj fasadi (tj. u prostoru novijeg stepeništa) skidanjem žbuke sa zidova. U pretpostavci da će otvori prvobitne fasade naći iznad linije pročelnog vijenca u prvom katu (određene spomenutim ostatkom u sjeverozapadnom uglu) započelo se sa skidanjem žbuke na toj istoj visini u očekivanju jednog većeg otvora, čije se postojanje, na osnovi ostataka arhitrava i kapitela, moglo pretpostaviti.

Već na početku rada došlo je do otkrića stupa s kapitelom na samoj debljini novijeg zida (tab. 2). Ukra-

Sl. 4. Tlocrt prvog kata palače nakon obnove (projekt Jerko Marasović)

Tab. 1. Portal u Bogumilskoj ulici br. 18 u Splitu (prije početka radova)

Tab. 2. Prvi nalaz kapitela kvadrifore na fasadi palače u Bogumilskoj ulici (1958. g.)

kapitela s karakterističnim povijenim lišćem u vrlo kvalitetnoj izvedbi odmah je upozorio na analogiju s kapitelima u Arnirovoj kapeli u porušenom benediktinskom sklopu kod sjevernog zida Palače (tab. 10), i prema tome zaključak da se radi o otkriću jednog do sad nepoznatog rada majstora Jurja Dalmatinca, odnosno njegove radionice. Pri dnu stupa otkrivena je i baza, naslonjena na podlozi u visini normalnog parapeta prozorskog otvora, što je očiti dokaz da je stup nađen *in situ*. Na bazi su karakteristični ugaoni listovi.

U nastavku istraživanja otkriven je 1.20 m dalje na istoku još jedan stup s kapitelom i bazom istog oblika. Nad kapitelom nađen je i ravni arhitrav na kojem je ostatak grba u kružnici. Nad njim je drugi, rasteretni ravni arhitrav, koji teret zida iznad otvora usredotočuje samo na stupove.

U istom intervalu prema zapadu nije nađen stup, jer se tu nalazio naknadno probijeni prozorski otvor, ali je po pronađenom arhitravu bilo očito da je izvađen, pogotovu kada se u idućem razmaku prema zapadu pronašao završni polustup s odgovarajućim kapitelom i bazom istog oblika. Odgovarajući istočni završetak ovoga otvora nije pronađen, jer su na tom mjestu bila otvorena vrata novijeg stubišta, ali utvrđeni razmak između stupova nesumnjivo pokazuje njegovo mjesto. Položaj i oblik velikog četverodijelnog otvora (lođe) prvoga kata bio je time, dakle, tačno utvrđen (tab. 3).

Na fasadnom zidu dalje prema istoku ustanovljen je ostatak vanjskog ulaza. Sačuvan je njegov zapadni dovratnik zajedno s polustupićem ograde vanjskog stepeništa; u istom komadu klesani su na polustupiću: baza, kapitel, gornji vijenac ograde, kojemu je ostao samo trag profila i akroterij (tab. 4). Istočni dovratnik nije sačuvan, ali je na mjestu ostao donji prag, koji tačno određuje širinu ulaza gotovo sve do kraja fasade. Na osnovi sačuvanog zapadnog dovratnika poznata je i visina vrata do kapitela koji se nisu sačuvali.

Skidanjem žbuke na prizemnom dijelu fasade otkriven je pravokutni prozorski otvor sa skošenim okvirima i uobičajenim obrubom od naizmjeničnih pravokutnih polja i jednostavna pravokutna vrata ravnih okvira.

Istraživanjem fasadnog zida u visini drugoga kata ušlo se u trag prvobitnim prozorskim otvorima. Po sredini fasade otkriven je gotički prozor s jednostavnim doprozornicima, profiliranim kapitelom i trodijelnim šiljatim lukom, koji pri vrhu završava akroterijem. Istočno i zapadno pronađeni su tragovi još po jednog prozora, a dalje prema istoku prvobitni fasadni zid je bio potpuno porušen, tako da na tom mjestu nije moglo ostati ni traga prvobitnom otvoru.

U unutrašnjosti prvoga kata skidanjem žbuke sa zidova pronađena su na zapadnom zidu velika kamena vrata, koja su prvobitno vodila u prostoriju zapadnog

krila zgrade. Kako je, međutim, ta prostorija porušena u prošlom stoljeću zajedno s čitavim zapadnim dijelom Palače,⁴ to su vrata ostala na samom vanjskom zidu, a na njihovo mjesto otvoren je prozor koji je ošteti arhitrav. Vrata su bila znatno oštećena i zbog otucivanja istaknutih dijelova koja su stršila izvan ravnog zida, ali su ipak ostali sačuvani svi bitni elementi koji dopuštaju da se tačno predoči njihov prvobitni oblik i izvede rekonstrukcija (tab. 5). Okvir vrata čine dovratnici obrubljeni s unutarnje strane motivom zavijenog užeta, a s vanjske strane naizmjeničnim pravokutnim poljima. Nad njima su kapiteli iste skulpturalne izvedbe kao i oni na lođi prvoga kata,⁵ a nosili su nadvratnik istog profila i ukrasa kao što imaju dovratnici. Nad arhitravom je manji pravokutni otvor s obrubom od naizmjeničnih pravokutnih polja.

Za proučavanje kasnogotičke faze ove zgrade važna su i istraživanja i iskapanja u samom dvorištu, koja su dala ove nalaze:

1. U istočnom dijelu dvorišta otkopan je okrugli otvor bunara; vijenac bunara nije pronađen.
2. Od vanjskog stepeništa ustanovljeno je — pored već spomenutog polustupića uklesanog uz vrata na fasadi u prvom katu — još nekoliko novih elemenata, koji u potpunosti rješavaju pitanje njegova položaja i oblika. Prvi krak stepeništa naslanjao se na ogradni zid dvorišta i penjao prema istoku. Na uglu istočnog krila zgrade nalazio se podest, iz kojeg je vodio drugi krak uz sami zid zgrade do ulaza na prvom katu. Širina toga kraka dokazana je, pored ostalog, i spomenutim stupićem ograde stepeništa, a nagib stepenica određen je usjecima na zidu istočnog krila zgrade.

U zidu koji nosi gornji podest stepeništa sačuvan je gotički zid od opeka, a nađeni su i ostaci kamena okvira, koji je nosio vanjsku stranu podesta.

Iskapanjem u dvoru nađen je i akroterij ograde stepeništa koji se nalazio na jednom od pilastrića, što su — analogno mnogim sačuvanim primjerima kasnogotičkih ograda — dijelili u određenim razmacima područja stupića, s pojedinim arkadicama. Dva ulomka takvih arkadica prepoznali smo u kamenoj zbirci Muzeja grada Splita i usporedili s profilom sačuvanim na dvorišnoj fasadi u Bogumilskoj ulici uz vrata prvog kata. Konfrontacija je nesumljivo pokazala da se radi o ulomcima koji su pripadali upravo stepenišnoj ogradi ove palače (tab. 6). Tako smo dobili i posljednji bitni element koji omogućuje rekonstrukciju ograde i vanjskog stepeništa uopće.

3. U toku iskapanja u dvorištu pronađen je polustup kvadrifore i baza koja je pripadala istom otvoru kao i nekoliko manjih ulomaka arhitektonskih dijelova, među njima i kapitel također ovijen karakterističnim kasnogotičkim povinutim lišćem.

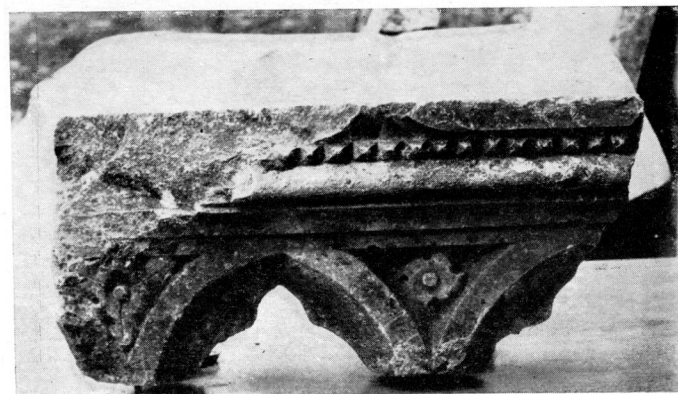
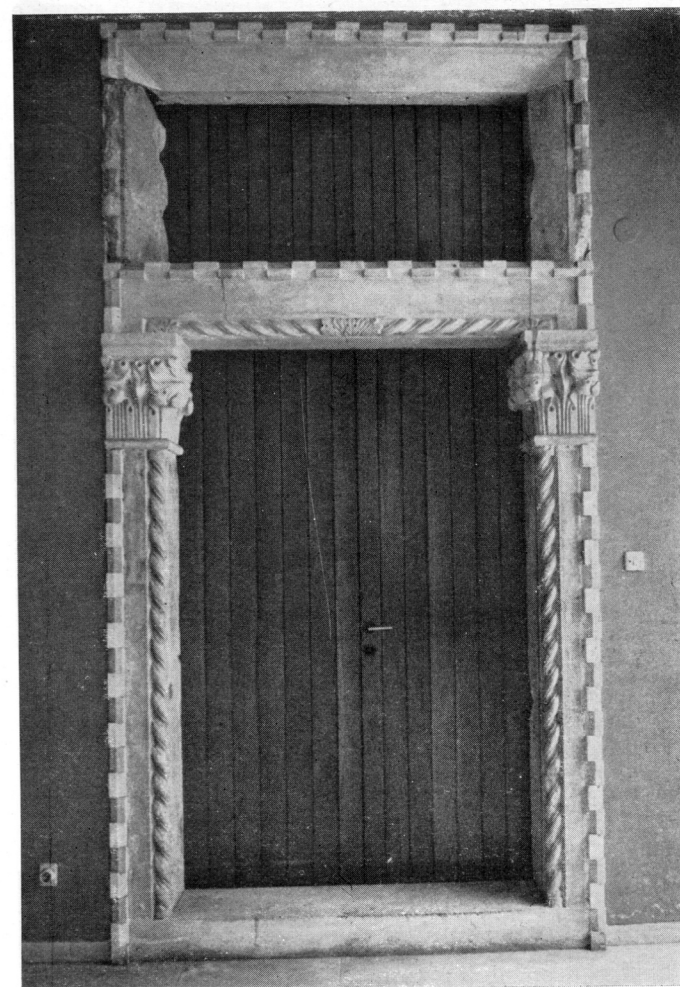
⁴ Na najstarijem katastarskom planu Splita iz 1831. g. još se vidi zapadni dio te zgrade.

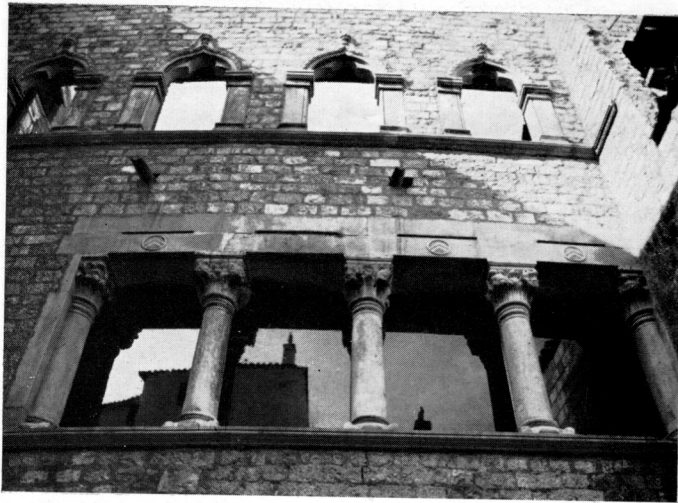
⁵ Kapiteli su bili vrlo oštećeni, pa su zato obnovljeni, a izvorni ostaci sačuvani.

Tab. 3. Otkrivanje kvadrifore na fasadi palače u Bogumilskoj ulici

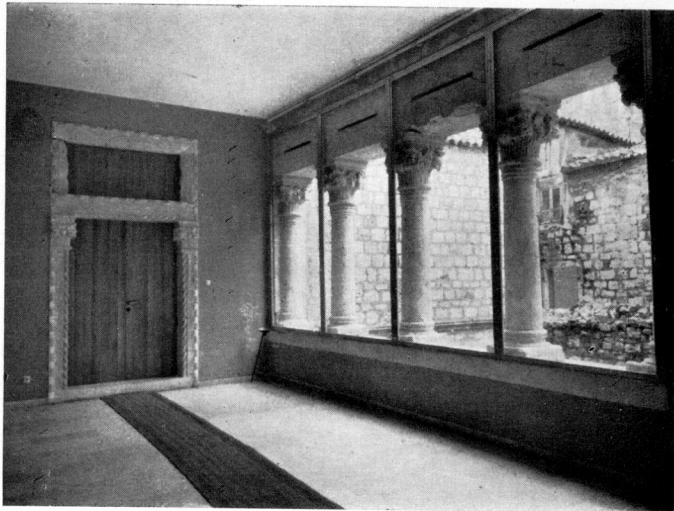
Tab. 4. Novootkrivena (i djelomično obnovljena) vrata u unutrašnjosti palače u Bogumilskoj ulici

Tab. 5. Fragment ograde stepeništa iz Muzeja grada Splita, koji je pripadao palači kraj Zlatnih vrata

Tab. 6. Prvi i drugi kat novootkrivene i djelomično obnovljene fasade palače u Bogumilskoj ulici u Splitu

Tab. 7. Unutrašnjost prvog kata iste palače (nakon obnove)

Tab. 8. Kosnogotički kapital iz Radmanovih mlinica kod Omiša (foto Dyggve)

Rekonstrukcija

Istraživanja su omogućila da se prouči prvobitni oblik sjeverne fasade palače i izradi idejna rekonstrukcija njezina izgleda u XV st., koja se u osnovnim elementima poklapa s projektom obnove prikazanim na sl. 3.

Svi elementi pročelja utvrđeni su nalazima. U prizemlju na desnoj strani su vrata i prozor, koji svojim jednostavnim oblicima odgovaraju utilitarnim prostorijama, kakve se obično susreću u prizemljima starih stambenih zgrada od skromnih pučkih i građanskih kuća do reprezentativnih plemićkih palača. U ovoj palači nalazile su se u XV st. — pored ulaznog prostora, presvođenog romaničkim bačvastim svodom — još dvije prostorije u srednjem dijelu zgrade (ne računajući ovdje porušeni zapadni dio).

Ostali elementi pročelja reprezentativnog su karaktera. Lijevu stranu pročelja jednim dijelom pokriva stepenište prislonjeno uz istočno krilo zgrade koje s te strane zatvara prostor dvorišta. Sa zapadne strane dvorište zatvara prizemna lođa s gotičkim lukovima, koja je nakon nedavnih radova dobila opet svoj stvarni prostor. U kompozicijskom pogledu lođa stvara stanovitu ravnotežu stepeništu, koje u svom gornjem dijelu leži nad gotičkim nadvojem. Vijenac bunara smješten je uz spoj dvaju krakova stepeništa, s kojim čini jednu kompozicijsku cjelinu.

U prvom katu naglasak je na monumentalnom četverodijelnom otvoru, koji se pouzdano moglo rekonstruirati, jer su mu poznati svi elementi (tab. 7). Taj otvor, razdijeljen stupovima s bogato obrađenim kapitelima, leži na kontinuiranoj podlozi i završava kontinuiranim arhitravom, čime je ostvarena jedinstvenost poteza lođe.

Glavni ulaz do kojeg vodi vanjsko stepenište je na prvom katu. Njegov položaj uz sami kraj dvorišne fasade logičan je ne samo zato što se vrata nalaze upravo u produženju stepeništa, nego i zbog kompozicijske ravnoteže u odnosu na kvadriforu, koja pretežno zaprema zapadni dio fasade.

Vrata i lođa pripadaju jedinstvenoj prostoriji, velikoj dvorani na katu, koja nije samo reprezentativni ulazni prostor, nego i komunikaciono središte zgrade iz kojeg se prilazilo svim ostalim dvoranama (tab. 8). Takva funkcija rezultat je jedne od bitnih promjena koju je ova palača doživjela pregradnjom u kasnogotičkoj fazi. Romanički, *najime*, prizemni ulaz iz Dioklecijanove ulice nakon pregradnje zgrade u XV st. očito nije više imao svoju prvobitnu funkciju glavnog pristupa palači. Zato je ulazna dvorana na prvom katu služila i kao distribucioni prostor, odakle se prema istoku prilazilo prostorijama kojima odgovaraju romanički prozori na Dioklecijanovoj ulici; prema sjeveru prilazilo se manjim prostorima, gdje su možda bile i stepenice za drugi kat; iz iste dvorane prilazilo se i još jednoj dvorani na zapadnom krilu, koja je — sudeći barem po monumentalnoj obradi vrata — imala određenu reprezentativnu namjenu.

Na drugom katu su četiri jednaka kasnogotička otvora nešto skromnije dekorativne obrade. Ruševno stanje objekta koje smo zatekli nije pružilo mogućnost dobivanja podataka koji bi razjasnili i prvobitni tlocrtni raspored zapadnog dijela zgrade tom katu, jer je palača u prošlom stoljeću pretvorena iz trokatnice u četvero-

Tab. 9. Kapitel iz prizemne lođe Papalićeve palače u Splitu

katnicu, pa su time pomaknute sve stropne konstrukcije i uništeni svi pregradni zidovi. Najveći prostor u ovom katu vjerojatno je bio onaj u starom, istočnom krilu palače, gdje reprezentativna romanička bifora čini i glavni pročelni naglasak. Po tome, kao i po okolnosti što je ta prostorija vezana uz terasu adaptiranu još u romaničkoj epohi nad unutarnjim vratima antičkog propugnaculuma, moglo bi se zaključiti da je imala funkciju glavne dvorane za boravak još u XIII st. i da je istu funkciju zadržala i nakon kasnogotičke adaptacije u XV st.

Osebine rada Jurja Dalmatinca odnosno njegove radionice

Već je nalaz prvog dijela kvadrifore prvoga kata pokazao oblikovanje kapitela, karakterističnog za krug Jurja Dalmatinca. Kasniji nalazi, odnosno studija čitave fasade, potvrdili su takvu atribuciju.

Obrada kapitela svakako je u tome najjači dokaz. Na palači u Bogumilskoj ulici ustanovili smo na dva mjesta isti tip kapitela vrlo kvalitetne izvedbe s karakterističnim lišćem povijenim u jednom smjeru, i to na svim stupovima kvadrifore i na unutarnjim vratima prema zapadnoj prostoriji. Identičan tip kapitela nalazio se u maloj zbirci u Radmanovim mlinicama kod Omiša (a nedavno je prenesen u Split, tab. 9).⁶ Njegove

⁶ Kapitel je snimio E. Dyggve (negativ iz fototeke arhiva »Ejnar Dyggve-Split«.)

Tab. 10. a Kapitel iz Arnirve kapele u Splitu

su dimenzije nešto veće od kapitela kvadrifore u Bogumilskoj ulici, ali s obzirom na oblik i obradu, a naročito na identičan način modelacije, nije isključeno da je također pripadao istoj palači, ili bio za nju predviđen.

Spomenuti tip kapitela, oblik i obrada, vrlo je blizak kapitelima Arnirve kapele, za koju je dokumentima dokazano da je rad Jurja Dalmatinca.⁷ Ipak, moramo naglasiti da je u Arnirvoj kapeli Jurjeva virtouznost obrade i inventivnost izražena u variranju tipova kapitela došla mnogo više do izražaja. Tamo su od četiri ugaona kapitela tri različita i skulptorski vrlo slobodno obrađena; njihovi listovi počinju na samom dnu za razliku od stilizirane obrade podanka listova fasade u Bogumilskoj ulici. Na samom oltaru sv. Arnira javljaju se još dva različita tipa kapitela.

Za razliku od takve slobode skulpturalnih dijelova na samoj fasadi i u unutrašnjosti palače u Bogumilskoj ulici prevladava već opisani tip, koji se ponavlja na više mjesta. Skulptorska obrada tih kapitela, iako vrlo kvalitetna, u plastičnoj razigranosti listova ipak nema domet rada u Arnirvoj kapeli, niti pak na oltaru sv. Staša u splitskoj katedrali, koji je također na osnovu dokumenata atribuiran Jurju Dalmatinu.

Veću analogiju s Arnirvom kapelom pokazuje kapitelić stepenišne ograde u dvorištu palače kraj Zlatnih vrata (tab. 4), jer se u koncepciji ukrasa i obradi sasvim podudara s kapitelicićima mente ispred položaja gdje je stajao Arnirvo sarkofag (tab. 11).

⁷ C. Fisković: »Iskopine srednjovjekovne crkve sv. Eufemije u Splitu«, Historijski zbornik I, Zagreb 1948, str. 206, bilješka 16.

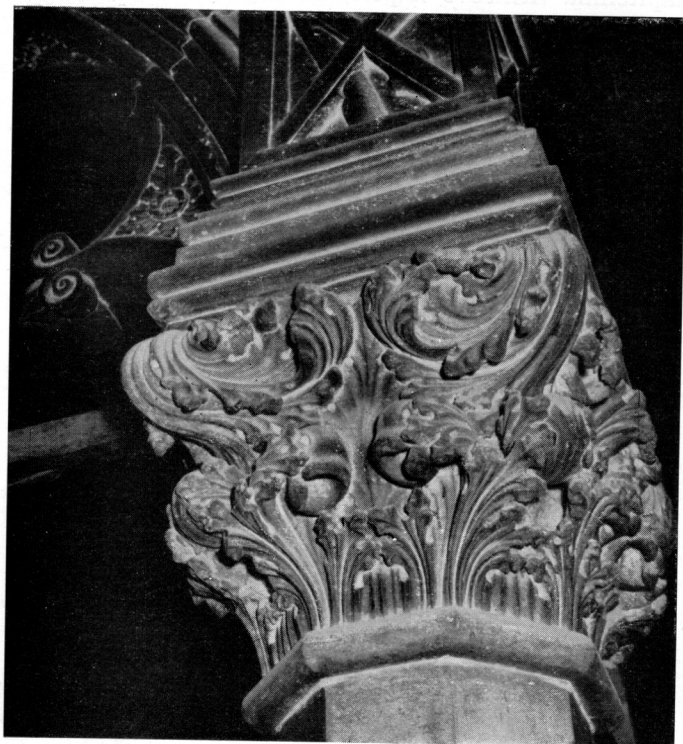
Tab. 10. b Kapitel iz Arnirove kapele u Splitu

Tab. 12. Dio dovratnika i stupić ograde vanjskog stepeništa na fasadi palače u Bogumilskoj ulici

Tab. 13. Kapiteli pod menzom u Arnirvoj kapeli u Splitu

Tab. 11. Kapitel oltara sv. Staša u splitskoj katedrali

Kapiteli portala dvorišta pripadaju također uobičajenom kasnogotičkom tipu iz Jurjeva vremena (tab. 1), ali je njihova izvedba mnogo ispod nivoa rada ne samo u Arnirovoj kapeli nego i na fasadi palače u Bogumilskoj ulici.

Ako se, međutim, unatoč nesumnjivoj analogiji, skulptorski detalji na novootkrivenoj fasadi ne bi mogli u potpunosti vezati uz Arnirovu kapelu, to se oni nedvojbeno vezuju uz palaču Papalić u Žarkovoj ulici u Splitu, gdje se također na više mjesta (na svim prozorima glavne fasade, na bifori i vratima zapadne fasade, u prizemnoj lođi, tab. 12) javlja potpuno isti tip kapitela iz prvog kata fasade u Bogumilskoj ulici. Sama izvedba pojedinih detalja na palači kraj Zlatnih vrata većeg je kvaliteta od obrade skulptorskih detalja u Papalićevoj palači.

Analogija između te dvije palače postoji i u kompoziciji dvorišta, gdje se u oba slučaja javlja identično rješenje: na jednoj strani, prizemna lođa s dva gotička luka i stupom po sredini, a na drugoj vanjsko stepenište, koje vodi uz bočnu stranu zgrade do ulaza prvog kata, odakle se prilazi glavnoj sali s kvadriforom (tab. 15).

Kada bismo, dakle, kod atribucije novopronađene fasade uzeli kao osnovu analogiju s Papalićevom palačom, koja se također pripisuje Jurju Dalmatincu, onda bi svakako trebalo istom majstoru pripisati i fasadu palače u Bogumilskoj ulici kraj Zlatnih vrata, koja je po svojoj izvedbi čak i kvalitetnija u pojedinim detaljima.

Ako na drugoj strani uzmemo, za analogiju samo dokumentirane Jurjeve radove, u prvom redu Arnirovu kapelu, onda ćemo morati uzeti u obzir uz nesumnjive dodirne tačke još i spomenute razlike između manirističkog ponavljanja plastičnih detalja kod obje palače, s jedne strane, i individualnog tretiranja, odnosno veće plastične razigranosti kod kapitela Arnirove kapele, s druge strane.

Stoga do eventualnih novih podataka ostajemo pri našem mišljenju, koje smo već iznijeli u spomenutom elaboratu projekta rekonstrukcije, da je sjeverna fasada plače kraj Zlatnih vrata rad *Jurja Dalmatinca ili njegove radionice*, tj. da je na njoj radio ili sam umjetnik, ili neki vrlo kvalitetni majstor njegova kruga.

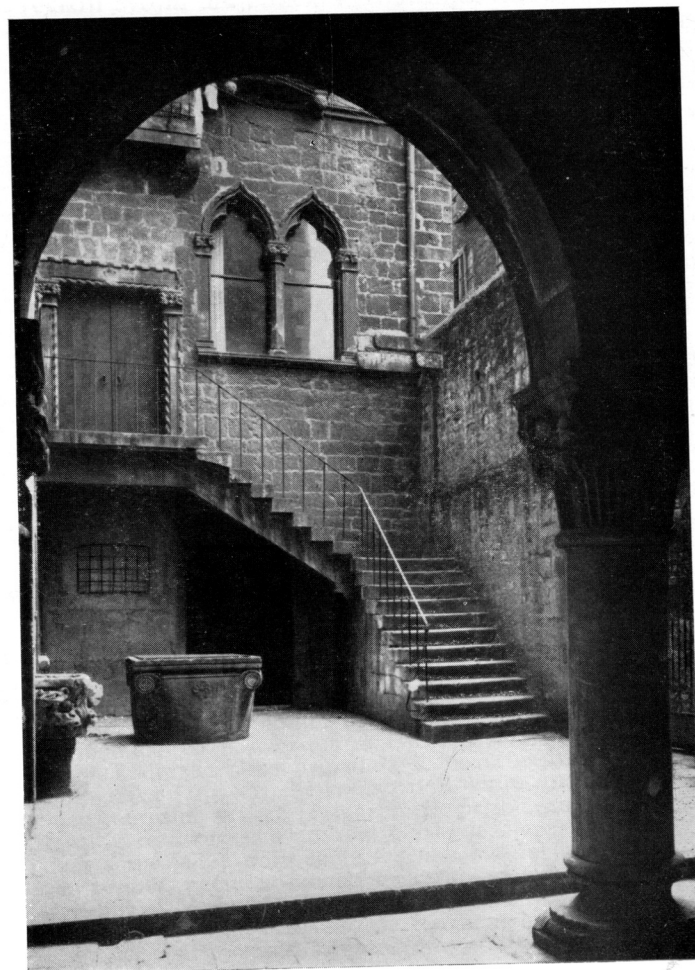
Obnova i nova funkcija

Stanje u koje je zgrada dospjela lošim uzdržavanjem u posljednje doba, naročito posljednjih decenija, bilo je više nego kritično. Podne i stropne konstrukcije bile su sasvim dotrajale, zidovi popucali, a mjestimično i podovi povučeni, tako da su uvjeti života u toj zgradi bili kudikamo ispod dopuštenog minimuma. Da se nije 1958. g. pristupilo zaštiti i obnovi, moglo je vrlo lako doći i do rušenja palače, odnosno pokojeg njezina dijela.

Zato je Narodni odbor splitske općine iselio stanare, a Radničko sveučilište pristupilo radovima na adaptaciji za potrebe svog centra za kulturu.

Tab. 14. Dvorište palače u Bogumilskoj ulici u Splitu

Tab. 15. Dvorište Papalićeve palače u Žarkovoj ulici u Splitu

Program nove funkcije odgovarao je i interesima zaštite i valorizacije zgrade kao kulturno-historijskog spomenika. Njime je u prvom redu bilo predviđeno uklanjanje bezvrijednih dodataka, što su ranije nagradivali objekt, kao što je npr. stepenište na sjevernoj strani, kojim je bila prekrivena kasnogotička fasada.

Izvedenim radovima zaštićeni su i istaknuti historijsko-umjetnički dijelovi zgrade, među kojima su ostaci kasnosrednjovjekovne faze »kićene« gotike došli sada do punog izražaja.

Nova funkcija za to je naročito pogodna. Ponovnom uspostavljanju ulaznog hola u prvom katu s pristupom iz dvorišta preko vanjskog stepeništa u potpunosti odgovara društveni karakter nove namjene, koji pogoduje i zadržavanju dvaju većih prostora u prvom i drugom katu istočnog krila zgrade. Rekonstrukcija je obuhvatila i dogradnju zapadnog dijela, čime je prizemna lođa dobila svoj pravi prostorni smisao, a uspostavljena i zapadna dvorana koja ima prilaz kroz novootkrivena unutarnja vrata iz ulaznog hola prvoga kata.

Sve dvorane u prvom i drugom katu, uključujući i veliku predavaonicu osvijetljenu nizom gotičkih prozora, predstavljaju različite prostore centra za kulturu. U prizemnom dijelu, gdje su se nalazile utilitarne prostorije srednjovjekovne palače, uređeni su prostori za

društveno-zabavni život s bifeom i restoranom. Nova funkcija pogodovala je i iskorištavanju različitih prilaza zgradi, koji su nastali u različitim historijskim razdobljima. Reprezentativni prilaz, naime, ostaje na sjevernoj strani iz Bogumilske ulice. Prilaz u prizemne prostorije omogućit će se i sa istočne strane, tj. kroz romanički portal u Dioklecijanovoj ulici. Laboratorijske sobe u zapadnom dijelu zgrade imaju i poseban prilaz vanjskim stepeništem, kojim se oblikuje rekonstruirana zapadna strana palače i regulira poljana braće Vranjana. Najviše frekventirani pristup za polaznike same škole ostvarit će se posebnim stepeništem iz Dioklecijanove ulice.

Radovi na obnovi čitave zgrade još nisu završeni. Sada se dovršava gornji kat i uređuje glavno stepenište. Nakon konačnog uređenja objekta Odjel za povijest graditeljstva Urbanističkog biroa objavit će potpuni izvještaj o radovima, koji će obuhvatiti ne samo prikaz obnove nego i sve istraživačke radove, uključujući i historijsko-arhitektonske analize svih faza u razvitku ovog sklopa, uz potpuni elaborat nacрта. Svrha ovog priloga je samo informiranje o nalazu fasade i o njenoj atribuciji radionici jednog od naših najvećih majstora kasnog srednjega vijeka.